

Prestiž povolání – červen 2012

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2012, v12-06</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>4. 6. – 11. 6. 2012</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>511 (verze X) + 523 (verze Y)</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>EU.104 – X, EU.104 – Y</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>20. července 2011</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

V červnovém šetření zkoumalo CVVM prestiž vybraných povolání u české veřejnosti. Důvodem pro opakování výzkumu prestiže po jednom roce (obvykle je perioda delší - viz tabulka časového srovnání) bylo, že červnový výzkum probíhal na tzv. půleném souboru, takže bylo možné zadat dva mírně modifikované seznamy povolání, z nichž každý byl šetřen na cca 500 respondentech. Modifikace spočívala v tom, že několik vybraných profesí bylo v prvním případě uvedeno v mužském rodě, v druhém v rodě ženském, abychom prokázali případný vliv tzv. genderových stereotypů na prestiž povolání. Jinak, stejně jako v předchozích šetřeních, byl respondentům předložen seznam šestadvaceti profesí (viz tabulku na následující straně) s instrukcí: „Na seznamu jsou uvedena některá povolání. Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu 99 bodů. Pak vyberte takové, jehož si vážíte nejméně, a obodujte je číslem 01. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte body od 02 do 98 podle osobního uvážení.“ Oproti starším výzkumům byla v seznamu již v loňském

roce doplněna zdravotní sestra a stavební dělník a vynechán soustružník a opravář elektrospotřebičů (jsou uvedeny v tabulce na místě odpovídajícím jejich poslednímu bodovému ohodnocení).

Tabulka 1: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2004-2012

<i>Profese</i>	<i>11/2004</i>		<i>6/2007</i>		<i>6/2011</i>		<i>6/2012*</i>	
	Průměr		průměr	pořadí	průměr		průměr	pořadí
<i>Lékař</i>	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1	90,4 (92,3)	1
<i>Vědec**</i>	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2	80,3 (66,9)	2
<i>Učitel na vysoké škole</i>	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4	75,9 (73,8)	3
<i>Zdravotní sestra</i>					73,9	3	75,5 (76,0)	4
<i>Učitel na základní škole**</i>	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5	72,4 (69,1)	5
<i>Soudce**</i>	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7	65,8 (68,5)	6
<i>Projektant</i>	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6	63,7 (63,7)	7
<i>Programátor</i>	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8	62,1 (63,3)	8
<i>Soukromý zemědělec</i>	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9	59,1 (63,3)	9
<i>Truhlář</i>	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12	55,1 (55,8)	10
<i>Starosta**</i>	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14	54,4 (51,7)	11
<i>Policista**</i>	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11	53,5 (53,5)	12
<i>Účetní</i>	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10	52,7 (55,0)	13
<i>Majitel malého obchodu**</i>	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15	51,8 (50,7)	14
<i>Profesionální sportovec</i>	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16	51,8 (54,3)	15
<i>Manažer**</i>	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13	51,3 (53,7)	16
<i>Opravář elektrospotřebičů</i>	50,2	17.	49,7	18.	-			
<i>Soustružník</i>	47,7	19.	49,0	19.	-			
<i>Voják z povolání</i>	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17	48,6 (49,3)	17
<i>Novinář**</i>	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20	48,1 (50,4)	18
<i>Stavební dělník</i>					48,1	18	46,9 (50,3)	19
<i>Bankovní úředník</i>	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19	45,6 (48,2)	20
<i>Prodavač</i>	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21	43,1 (44,2)	21
<i>Kněz</i>	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22	42,7 (43,7)	22
<i>Sekretářka</i>	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23	41,1 (40,7)	23
<i>Ministr</i>	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24	39,8 (36,5)	24
<i>Uklízečka</i>	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25	32,8 (32,7)	25
<i>Poslanec</i>	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26	25,4 (24,2)	26

* V sloupci jsou bez závorky uvedeny průměrné hodnoty prestiže zjištěné na té polovině šetřeného souboru (511 respondentů), kde se dotazoval shodný seznam profesí, jako v roce 2011 (tj. bez modifikací na ženský rod u vybraných povolání). V závorce jsou pak uvedeny průměry za druhou polovinu souboru (523 respondentů), kde došlo k přeměně rodu u následujících profesí (viz další poznámka). Pořadí vychází z nemodifikovaného seznamu profesí.

** Na druhé polovině souboru byla zjišťována prestiž vědkyně, učitelky, soudkyně, starostky, majitelky malého obchodu, manažerky, novinářky.

Nejdříve k časovému srovnání: Z tabulky je patrné, že povolání lékaře dlouhodobě zaujímá v žebříčku prestiže vybraných profesí první pozici. V posledním šetření udělilo lékařům 45 % respondentů maximum 99 bodů (téměř shodně v obou podsouborech, v loňském roce to bylo 42 %). K tomu je potřeba poznamenat, že úvahy o tom, že prestiž lékařů poklesne v souvislosti

s akcí „děkujeme odcházíme“ se naším výzkumem nepotvrdily. Pro dokreslení: vědcům, kteří zaujímají místo hned po lékařích, udělilo toto maximum 15 % oslovených z příslušného podsouboru (vědkyním jen 6 %).

Je třeba uvést, že maximum 99 bodů bylo uděleno každé profesi alespoň jednou (tj. i těm profesím, které zaujímají poslední místa v žebříčku), ale více než tři procenta dotázaných (více než 30 respondentů v součtu z obou podsouborů) udělilo maximum jen knězi, soudci (3 %), zdravotní sestře, učiteli/učitelce na základní škole (4,5 %), vysokoškolskému učiteli (6 %). Oproti roku 2011 nedošlo k větším posunům.

Podobně pak jednobodovým minimem byly taktéž oceněny všechny profese alespoň jednou. Nejčastěji byl jedním bodem ohodnocen poslanec (27 % respondentů, což je o 7 procentních bodů více než v roce 2011), uklízečka (22%, o 4 % více než před rokem), ministr (11,5 %, o jeden procentní bod méně než před rokem) a kněz (10 %, o jeden procentní bod více než před rokem).

Vraťme se k žebříčku. Na třetím místě se podle průměrného bodového ohodnocení umístil vysokoškolský pedagog, který si oproti loňsku vyměnil pořadí s tehdy poprvé zařazenou zdravotní sestrou (ovšem obě dvě profese mají téměř shodné průměrné bodové hodnocení). Na pátém místě je učitel základní školy, který uzavírá skupinu profesí s průměrným hodnocením vyšším jak 70 bodů. Za touto skupinou následují na šestém až devátém místě profese s více než 60 body, a to v pořadí soudce, projektant, programátor a soukromý zemědělec. U soudce došlo oproti minulému roku k návratu na bodové ocenění z let 2004 a 2007, u ostatních tří profesí se prestiž v průběhu uvedených let vlastně nezměnila.

Následuje velká skupina rozmanitých a nesourodých profesí s hodnocením kolem 50 bodů (55-45 bodů, 10.-20. místo). Jejich bodové hodnocení se od loňského roku výrazně nezměnilo, kolísání průměrů v rozmezí dvou tří bodů sice způsobilo určitý posun v pořadí, avšak v desetiletém srovnání není patrný žádný trend vzestupu či propadu prestiže některé z profesí z dané skupiny.

V poslední skupině s prestiží nižší než 45 bodů se umístily stejné profese jako před rokem (s výjimkou novináře, který si polepšil o dva body, což je ovšem posun, který není statisticky významný). Letošní výzkum potvrdil, že loňský propad poslance (o 9 bodů oproti roku 2007, letos ještě 2 body navíc) nebyl dočasný. Pro profesi poslance to znamenalo, že zaujala opět (dá se říci už

stabilně) poslední místo v žebříčku námi vybraných profesí (za uklízečkou, která zatím vždy byla s určitým odstupem poslední). Ministr, který během desetiletí prošel největším propadem prestiže, zaznamenal letos sice zisk 2 bodů, ale to nestačilo, aby se v pořadí odpoutal od 24. místa v žebříčku a zaujal pozici z dřívějšíka (trvá tak umístění za sekretářkou, prodavačem).

Po roce znovu potvrzená nízká prestiž poslance a ministra, u kterých došlo ve sledovaném období (od roku 2004) k vlastně jediné opravdu významné změně prestiže, dokládá opravdu alarmující stav reflexe současné politické scény ve veřejném mínění. Zde již nejde o nedůvěru k jednotlivým politikům, či ke konkrétní členům vlády, ale o vztah obecné (ne)úcty k představitelům moci zákonodárné a výkonné v našem politickém systému. Katastroficky nízkou míru prestiže profese poslanců a ministrů je možné hodnotit jako určité ohrožení demokratických principů naší politiky.

Jinak celkově žebříček prestiže profesí vykazuje jen malou proměnlivost. Protože prestiž profese lze vnímat jako určitý průsečík sociální struktury společnosti (objektivních společenských nerovností) s její hodnotovou strukturou, tak toto zjištění znamená, že naše společnost je v tomto ohledu (až na politickou scénu) stabilizovaná.

Metodologická poznámka. S výjimkou vojáka z povolání, profesionálního sportovce, kněze a novináře mají všechny zkoumané profese bodová rozložení výrazně jednovrcholová a relativně nízký rozptyl, takže porovnání průměrů je zcela na místě. Průměr tak odpovídá nejčastějšímu bodovému hodnocení. Zmíněné čtyři profese mají spíše rovnoměrné zastoupení všech hodnocení bez výraznější převahy nějakých hodnot (tj. větší rozptyl odpovědí). Žádná z profesí, ani kněz či voják z povolání, kde by to nejspíš připadalo v úvahu, nemá rozložení bodového hodnocení bipolární (tj. vysoký podíl těch, kteří připisují profesi vysokou prestiž a podobně vysoký podíl těch, kteří prestiž hodnotí jako nízkou).

Podrobnější analýza výsledné škály prestiže povolání prokázala očekávanou souvislost mezi sociálním statusem dotázaného a bodovým hodnocení řady profesí. Podle očekávání respondenti s vyšším vzděláním výše hodnotí prestiž vysoce kvalifikovaných profesí, kdežto níže hodnotí prestiž nekvalifikovaných profesí a naopak je to mezi respondenty s nižším vzděláním. Také se prokázala souvislost hodnocení prestiže s věkem. Podle očekávání starší lidé připisují vyšší prestiž kněžím, soukromým zemědělcům, truhlářům, zdravotním sestřám a poslancům a nižší prestiž programátorům a profesionálním sportovcům. Všechny

zmíněné souvislosti jsou ale jen těsně nad hranicí statistické významnosti (korelační koeficient dosahuje hodnot kolem plus mínus 0,12). Proto lze celkově konstatovat, že názor na prestiž jednotlivých profesí není výrazně ovlivněn sociodemografickými charakteristikami, že jde o více méně zažitý (celo) společenský stereotyp (viz stabilita hodnocení v čase) s případnými čistě individuálními názorovými odchylkami (viz případy, kdy profese s celkově nízkou prestiží získávají nejvyšší bodové hodnocení a naopak).

Jak už bylo řečeno, půlený šetřený soubor umožnil výše zmíněnou modifikaci seznamu profesí, jejíž cílem bylo zjistit, do jaké míry změna rodu v pojmenování profese ovlivňuje hodnocení její prestiže. Vliv rodu v pojmenování profese na prestiž jsme se pokusili zjistit i v loňském šetření, avšak tehdy jsme zvolili jiný postup. Ve zvláštní otázce, která následovala za standardním seznamem 26 profesí, jsme u několika z nich zjišťovali prestiž jejich ženských či mužských ekvivalentů. Výsledkem bylo zjištění, že se průměrné hodnoty prestiže ženských či mužských protějšků shodovaly, s výjimkou (zatím) neobvyklého „zdravotního bratra“. Další analýzy tehdy ukázaly, že i když jsou průměry shodné, tak jednotliví respondenti připisovali mužské a ženské variantě profese různá bodová hodnocení, avšak neprokázalo se, že se tak děje soustavně (např. že muži připisují vyšší prestiž mužským představitelům určité profese, ženy ženským představitelkám.)

Tabulka 2 ukazuje, že při použití jiné metody zkoumání jsou zjištění odlišná.

Tabulka 2: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2011 a 2012 – rozdíly podle rodu povolání

	2011		2012	
Vědec/vědkyně	75,4	73,9	80,3	66,9
Učitel na ZŠ/učitelka na ZŠ	72,4	74,0	72,4	69,1
Zdravotní sestra/zdravotní bratr	73,9	64,7		
Starosta/starostka			54,4	51,7

Pozn.: V roce 2011 odpovídali všichni respondenti na přímou otázku, jakou má prestiž povolání vědce, vědkyně, učitele, učitelky atd. V roce 2012 byl výzkum rozdělen na dvě poloviny, přičemž polovina respondentů měla v seznamu povolání vybrané profese uvedeny v mužském rodě, polovina v rodě ženském (o existenci druhé varianty dotazníku respondenti nebyli informováni).

Na příkladu „vědec/vědkyně“, kdy rozdíl je 13 bodů ve prospěch vědce, je zřejmé, že uvedení profesí v ženském rodě, resp. v rodě mužském (zdravotní bratr v roce 2011) v seznamu profesí může pozměnit (u méně obvyklých ekvivalentů) prestiž určitých profesí tak, že dojde k jejich výraznému propadu na škále prestiže. Tento propad není vázán na sociodemografika a nijak neovlivňuje bodové hodnocení ostatních profesí v seznamu.

